

Рудяк І. С.,

аспірант Науково-дослідного інституту публічного права

ПАРАДИГМАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗМІСТУ ТА СУТНОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

PARADIGMATIC FEATURES OF DETERMINING THE CONTENT AND ESSENCE OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE

Стаття присвячена розкриттю парадигмальних особливостей детермінації змісту та сутності публічного адміністрування в Україні задля розширення наукових знань про його унікальну специфікацію в системі врегульованих процесів всередині країни.

З'ясовано, що органи влади та окремі недержавні суб'єкти наділені можливістю у визначеній законом формі та із застосуванням відповідних методів адміністративної діяльності реалізовувати конкретні функції держави. Це має об'єктивізацію певними процесами (механізмами), один з яких іменується як публічне адміністрування.

Визначено, що «державне управління», «публічне адміністрування», «публічне управління», – одні з найбільш обговорюваних та одночасно найбільш спірних категорій науки адміністративного права України. Вчені досі не дійшли згоди щодо того який зміст та сутність розмежовує їх одна від одної та, власне, в чому визначальний сенс їхнього існування поряд. Плутанина категоріального апарату досліджуваної галузі наукових знань вже має ряд негативних наслідків. Йдеться як про відсутність єдиної науково-доктринальної концепції щодо інституційної та практико-реалізаційної складової здійснення публічно-управлінських державних функцій, так і про практичні труднощі в управлінні державними та суспільними справами, зокрема в контексті впровадження європейських стандартів добре функціонуючої публічної адміністрації.

Стверджується, що державне управління в Україні до певного періоду розвитку механізмів реалізації державних функцій було аналогом закордонного методу організації суспільних відносин, іменованого як «адміністрування», яке з кожним етапом демократизації управлінських процесів набуває ознак публічності, що зумовлює його поступову трансформацію в публічне адміністрування. Уточнено, що державне управління в Україні переживає заключний етап цієї трансформації, який визначається модернізацією управлінських практик, але поки що не вистачає фактичних змін для повноцінного функціонування сучасної публічної адміністрації відповідно до європейських стандартів.

Ключові слова: *державне управління, парадигма розвитку, публічне адміністрування, публічне управління, теорія управління.*

The article is dedicated to revealing paradigmatic features determining the content and essence of public administration in Ukraine to expand scientific knowledge about its unique specification within the framework of regulatory processes in the state.

It is elucidated that governmental bodies and certain non-governmental entities are endowed with the ability, in a legally defined form and through the application of corresponding methods of administrative activity, to implement specific functions of the state. These are certain processes (mechanisms), one of which is referred to as public administration.

It is defined that "governmental administration," "public administration," "public management" are among the most discussed and simultaneously controversial categories in the science of administrative law in Ukraine. Scholars have not yet reached a consensus on what distinguishes them from each other and, more importantly, what is the defining sense of their coexistence. The confusion in the categorical apparatus of the researched field of scientific knowledge already has several negative consequences. This includes the lack of a unified scientific-doctrinal concept regarding the institutional and practical-implementation components of carrying out public-administrative state functions, as well as practical difficulties in managing state and social affairs, particularly in the context of implementing European standards for a well-functioning public administration.

It is asserted that governmental administration in Ukraine, up to a certain period in the development of mechanisms for implementing state functions, was an analogue of the foreign method of organizing social relations known as "administration." With each stage of democratization of managerial processes, it gradually acquires signs of publicity, leading to its gradual transformation into public administration. It is specified that governmental administration in Ukraine is undergoing the final stage of this transformation, characterized by the modernization of managerial practices, but so far lacks actual changes for the full functioning of a modern public administration in accordance with European standards.

Key words: *governmental administration, development paradigm, public administration, public management, management theory.*

Постановка проблеми. Поняття «парадигма» є однією із ключових категорій філософії, яку в сучасному трактуванні розкривають як систему вихідних теорій, ідей, положень, допущень і принципів науки, які дозволяють надавати несуперечливі пояснення явищ, що вивчаються, будувати теорії і методи, на основі яких виникають нові різні теорії розвитку [1]. Її застосовують різні науки і поле її наукових досліджень розширюється, адже поступово відбулися зміни в розумінні її змісту і структури, а дослідження вийшли далеко за межі науки філософії. Вона стала використовуватися в методології і формуванні прогресивного бачення майбутнього, у різних сферах суспільної життєдіяльності і у вирішенні їх проблем. Сучасний парадигмальний підхід стає міжнауковим і міждисциплінарним. Він включає в себе низку споріднених методів і структуру кроків дослідження парадигмальних явищ у тій чи іншій галузі знань чи діяльності об'єктів вивчення, виниклих явищ, які впливають на спільний розвиток і здатні сконцентрувати, узгоджувати, згенерувати і консолідувати процеси [2].

На думку В. Оксіня, необхідність вивчення парадигмального аспекту в контексті публічного адміністрування, надає логічності всьому перебігу наукових пошуків, забезпечує його цілісність, а також розкріє ґрунтовніше розуміння «вихідних даних» окремих явищ і процесів, що існують у межах предмета дослідження [3, с. 69].

Тому **метою цієї статті** є розкриття парадигмальних особливостей детермінації змісту та сутності публічного адміністрування в Україні задля розширення наукових знань про його унікальну специфікацію в системі врегульованих процесів всередині країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тематика аналізу змісту та сутності публічного адміністрування є однією з центральних у межах розкриття вітчизняними вченими особливостей врегулювання певного кола суспільних відносин. Спеціалізовано це питання має вияв у межах праць таких вчених як: О. Антонова, І. Бінько, О. Бобровська, О. Бойко, О. Босак, В. Воронкова, Н. Галіцина, А. Даниленко, Є. Жукова, Є. Курінний, Р. Мельник, О. Михайлова, В. Оксін, О. Руденко, В. Солових, Є. Таран, О. Фурсін тощо. Означені науковці

заклали основний фундамент для детермінації змісту та сутності публічного адміністрування в Україні, однак варто процитувати А. Даниленко, яка влучно вказала: «сучасне вітчизняне бачення категоріально-сутнісного розуміння аналізованої категорії ще остаточно не сформовано» [4, с. 19], а отже – є актуальною проблематикою для дослідницьких пошуків.

Виклад основного матеріалу. Слід погодитись з тим, що парадигми науки державного управління характеризуються послідовною зміною видів їх теоретичного наповнення [2]. Примітним у цьому контексті є те, що явище, яке за кордоном завжди іменувалось публічним адмініструванням [4, с. 17] в Україні не мало законодавчих основ для розвитку, адже у схожій концепційній сутності функціонувало явище державного управління, що суттєво вплинуло на наповнення наукової доктрини.

Зокрема існує тенденція розкриття категорій «державне управління», «публічне адміністрування», «публічне управління» як таких, що мають власний шлях розвитку, об'єднаний теорією управління, яка наразі характеризується спрямуванням на оптимізацію складних об'єктів у широкому сенсі з урахуванням багатокритеріальних задач, поєднанням традиційних показників стійкості та якості систем із вимогами енергозбереження, економії ресурсів, особливостями керування в нештатних ситуаціях, прийняття рішень в умовах невизначеності тощо [5, с. 3–4]. Через це маємо твердження науковців, що: «спроби парадигмально осмислити зміст та сутність державного управління одними з перших у концентрованому вигляді представлені в роботах філософів Стародавньої Греції» [6, с. 22]; «новий етап в розвитку ідей про управління пов'язаний з Стародавньою Грецією» [7]; «історія публічного управління в Стародавній Греції є історією зародження демократії, формування децентралізованого уряду, перших спроб захисту свободи індивіда, започаткування наукового методу розв'язання управлінських проблем, а також, розуміння того, що управління різними інституціями вимагає певних управлінських навичок» [8] тощо.

Цікаво, що за твердженнями авторського колективу навчального посібника «Публічне управління та адміністрування» [9], основні історичні етапи становлення

поняття «публічне адміністрування» налічують 19 періодів, починаючи з XI століття [9, с. 112–114]. Своєю чергою, окремі вітчизняні фахівці з державного управління вбачають, що його розвиток слід розглядати від появи на наших землях перших державних утворень (VII століття до нашої ери) [10, с. 146].

У цьому контексті варто наголосити, що дискретність процесу вітчизняного державного розвитку, наявність значних періодів бездержавного існування українського суспільства внаслідок розподілу українських земель між сусідніми державами (що позначилося на менталітеті й традиціях народу, його регіональних відмінностях, співіснуванні в сучасній Україні різних уявлень про природу, цілі та завдання, форми і методи розбудови української державності), а також історична наступність у розвитку державних форм, обумовленість особливостей більш пізніх державних інститутів досвідом і наслідками діяльності попередніх [10, с. 159–160], – є основними причинами відсутності єдиної і неперервної історії державного будівництва в Україні наслідком чого маємо різні підходи до розуміння та періодизації розвитку механізмів реалізації державних функцій.

Примітно, що всі державні органи влади в країнах розвинутої демократії для вирішення поставлених перед ними задач використовують технологію «public policy», яка передбачає використання засобів врахування інтересів різних суспільних груп, спирається на процедури публічних консультацій з групами інтересів, реалізується через посередництво прийнятих у міжнародній спільноті стандартів і форматів [11, с. 153].

Причому коли з'явилися перші переклади англійської літератури з державного управління, виникало багато проблем з перекладом поняття «public policy». В наукових дослідженнях політологів, соціологів, фахівців з державного управління зустрічаються різні варіанти перекладу вищезгаданого терміну – державна, публічна, суспільна, громадська політика тощо. Сьогодні науковці лише наближаються до розуміння, що дискусії з приводу дослівного перекладу терміну є абсолютно непродуктивними, адже тут важливим є розуміння не форми, а змісту, завдяки якому відбувається її формування. У більшості мов посткомуні-

стичних країн не існує адекватного перекладу англійського слова policy. Найближчий еквівалент і термін, який зазвичай використовується перекладачами – це термін «політика» (іноді політичне управління). Але в англійській мові використовуються, як мінімум, три слова, котрі можна перекласти на українську як «політика» – politics, polity і policy. Politics – це політичний процес, боротьба за доступ до влади, завоювання урядових функцій у державі, polity – це система політичного порядку, policy – це сукупність політичних цілей, курсів, програм публічної влади, і її спрямований вплив на вирішення суспільних проблем [12, с. 107]. Зокрема публічною владою іменують, як правило, сукупність державних та муніципальних органів влади, які здійснюють управлінську діяльність (на загальнодержавному та регіональному рівнях) на певній території, що направлена на задоволення потреб, вирішення проблемних питань суспільства, реалізація якої забезпечується через апарат управління, котрий є скоординованою системою, що побудована з урахуванням принципів взаємодоповнення і єдиноначальства. Апарат публічної влади підпорядковує собі соціальні групи через діючі нормативно-правові, підзаконні акти, розпорядчі документи. Якщо тлумачити сутність публічної влади із законодавчої точки зору, то це – здатність державних і недержавних суб'єктів впливати на рішення, дії або бездіяльність фізичних і юридичних осіб та/або вирішувати юридичну долю неживих об'єктів, маючи на меті досягнення суспільно значущих цілей [13, с. 19–20; 14, с. 38].

З означеного маємо, що органи влади та окремі недержавні суб'єкти наділені можливістю у визначеній законом формі та із застосуванням відповідних методів адміністративної діяльності реалізовувати конкретні функції держави. Це має об'єктивізацію певними процесами (механізмами), один з яких іменується як публічне адміністрування.

Зокрема за даними ООН, публічне адміністрування має два тісно пов'язаних значення: 1) цілісний державний апарат (політика, правила, процедури, системи, організаційні структури, персонал тощо), який фінансується з державного бюджету і відповідає за управління та координацію роботи виконавчої гілки влади,

і його взаємодію з іншими зацікавленими сторонами в державі, суспільстві та зовнішньому середовищі; 2) управління і реалізація всього комплексу державних заходів, що пов'язані з виконанням законів, постанов і рішень уряду та управління, які спрямовані на надання публічних послуг [15].

Опираючись на визначення терміну «публічне адміністрування», що надане у енциклопедичному виданні «Британіка», ним є ніщо інше як реалізація державної політики (government policies) [16]. Тут доречно вказати думку Є. Курінного, який визначає, що: «відносини державного управління утворюють своєрідний кістяк відносин, які пов'язані з виконанням тактичних та стратегічних завдань щодо реалізації державної політики тієї чи іншої країни і складають основу змісту предмета адміністративного права» [17, с. 271]. Означене може свідчити про те, що державне управління є вітчизняним аналогом категорії «публічне адміністрування», адже схожих визначень у межах вітчизняного правового простору чимало.

Проте більшість сучасних вчених обґрунтовує позицію необхідності їхнього диференціювання. Як приклад, Є. Таран зазначає, що: «державне управління належить до авторитарного виду управління, а публічне адміністрування – до демократичного. У державному управлінні об'єктом виступає держава, а в публічному адмініструванні об'єктом є суспільство» [18, с. 33]; Т. Семенчука – «термін «публічне адміністрування» застосовується переважно як організаційно-розпорядчий метод державного управління, що використовується органами державної влади. Іншими словами, адміністрування – бюрократичний метод управління суспільством, що ґрунтується на силі та авторитеті влади, тобто в наказах, постановах, розпорядженнях, вказівках та інструкціях [19, с. 387]; А. Даниленко – «публічне адміністрування та державне управління – це взаємопов'язані елементи централізованої єдності, що органічно існують поруч, адже одні й ті ж суспільні відносини можуть бути як предметом публічного адміністрування, так і державного управління. Йдеться про те, що залежно від характеру питання, що потребує урегулювання, уповноважені суб'єкти обирають його тип: якщо йдеться про організацію державного сектору – має

місце державне управління, а якщо про забезпечення приватних та публічних інтересів – публічне адміністрування» [4, с. 31]; Є. Жукова – «відмінність між публічним адмініструванням і державним управлінням полягає у наступному: а) державне управління виступає засобом впливу держави на суспільство і громадян для досягнення передусім інтересів держави, натомість публічне адміністрування є насамперед способом задовольнити інтереси фізичних та юридичних осіб, за допомогою наявного у публічної адміністрації потенціалу (правового, фінансового, кадрового, інформаційного тощо); б) державне управління не передбачає або ігнорує зворотний зв'язок із суспільством та окремими соціальними групами стосовно схвалення окремих рішень чи державних політик та їх зміни у разі несхвалення громадянами, тоді як публічне адміністрування має своєю невід'ємною ознакою систематичне вивчення задоволення суспільством і громадянами діями публічної адміністрації і удосконалення її діяльності залежно від отриманого зворотного зв'язку; в) державне управління завжди політизоване, в основі всіх його заходів лежать політичні рішення, а публічне адміністрування є деполітизованим технократичним процесом виконання публічною адміністрацією своїх завдань, необхідних для забезпечення потреб та інтересів суспільства і громадян (або, щонайменше, прагне до деполітизованості та технократичності); г) для державного управління характерним є суб'єкт-об'єктний підхід, за якого держава активно змінює поведінку та свідомість громадянина, а для публічного адміністрування – суб'єкт-суб'єктний, партнерський, де держава і громадянин постають як рівноправні учасники суспільних відносин, спрямованих на забезпечення життєдіяльності суспільства, забезпечення прав та інтересів фізичних та юридичних осіб [20, с. 140]; І. Бінько – «публічне адміністрування за своєю природою спрямоване на досягнення остаточної мети механізму державного управління – ефективну реалізацію прав, свобод та охоронюваних законом інтересів. Діяльність людини, як носія прав та свобод, характеризується як правомірна та активна якщо відбувається безпосередня реалізація прав і свобод. А діяльність державних органів проявляється через здійснення функцій – охорони,

захисту, контрольної, правозастосовної функції тощо. В той же час державне управління характеризується своїм внутрішнім виразом – тобто державне управління здійснюється по відношенню до системи органів і установ держави, об'єктів права власності держави. Об'єктом державного управління є сам апарат держави, який в свою чергу побудований і призначений для того щоб в якості зовнішньої функції здійснювати публічне адміністрування, надаючи таким чином публічно-сервісну послугу суспільству, яке створило цю державу і бенефіціаром та носієм влади щодо якої воно є. Таким чином, публічне адміністрування є складовою частиною системи державного управління» [21, с. 46, 41].

Таку варіативність наукових думок можна досить легко пояснити. Передусім має місце еволюційність світової парадигми публічного адміністрування. Річ у тім, що перші парадигмальні знання щодо описуваного явища передбачали дихотомію політики та адміністрації як предмета вивчення соціології. Потім стало зрозумілим, що хоч адміністрація і політика різні сфери, але їх не можна повністю розділити. Тому тривалий час публічне адміністрування було частиною політичної науки. Врешті-решт, публічне адміністрування відділилось та стало передбачати, власне, управління (менеджмент), в тому числі громадське, з акцентом на правореалізацію, окрему спеціалізовану наукову течію та навчальну дисципліну [4, с. 30], передбачаючи зараз кооперацію зусиль суб'єктів адміністративних правовідносин, виражену спільною діяльністю для досягнення публічних цілей [4, с. 17].

Тобто закордоном термін «адміністрування» як метод організації суспільних відносин уповноваженими державною суб'єктами, наділеними владними повноваженнями, є попередником сучасної правової конструкції «публічне адміністрування», яке з плином часу видозмінилось та набуло якісно нових ознак, змінило орієнтування на суспільне (а не державне) благо [4, с. 34] (у тому числі на підставі концепцій: «нового публічного управління» (New Public Management), «електронного уряду» (Digital Government), «мережевого управління» (Network model of Government), «антикризового публічного менеджменту» (Anti-crisis Public Administration), «доброго

уряду» (Good Governance – управління якістю), «відкритого уряду» (Open Government Partnership) тощо [22, с. 6]). Тому логічним вбачається узагальнення, що державне управління в Україні до певного періоду розвитку механізмів реалізації державних функцій було аналогом закордонного методу організації суспільних відносин, іменованого як «адміністрування», яке з кожним етапом демократизації управлінських процесів набуває ознак публічності, що зумовлює його поступову трансформацію в публічне адміністрування.

Підтвердження означеної думки маємо у працях Є. Курінного, який стверджує, що: «трансформаційні процеси, що відбуваються в українському суспільстві не могли не зачепити державно-управлінську діяльність, яка до недавнього часу вважалась монопольною щодо виконання владно-управлінських функцій. З появою комунального управління та поступовим розширенням сфери невідного управління державне управління як державна владна діяльність поступово стала втрачати свої донедавна непорушні соціальні позиції. За останні роки на усіх владних рівнях помітно збузилося коло державно-управлінських відносин, завдання забезпечення безпосередньої реалізації суспільних потреб та інтересів від державно-управлінських структур перекладались на зовсім нові виконавчі органи місцевого самоврядування або взагалі опинялись поза межами владних форм реалізації у сфері дії неправових засобів суспільного саморегулювання» [17, с. 271–272].

Однак додамо, що на сучасному етапі така трансформація є декларативною, адже фактичного становлення України як країни сервісного типу донині не відбулося, хоч і здійснюються кроки у цьому напрямі.

Висновки. «Державне управління», «публічне адміністрування», «публічне управління», – одні з найбільш обговорюваних та одночасно найбільш спірних категорій науки адміністративного права України. Вчені досі не дійшли згоди щодо того який зміст та сутність розмежовує їх одна від одної та, власне, в чому визначальний сенс їхнього існування поряд.

Плутанина категоріального апарату досліджуваної галузі наукових знань вже має ряд негативних наслідків. Йдеться як про відсут-

ність єдиної науково-доктринальної концепції щодо інституційної та практико-реалізаційної складової здійснення публічно-управлінських державних функцій, так і про практичні труднощі в управлінні державними та суспільними справами, зокрема в контексті впровадження європейських стандартів добре функціонуючої публічної адміністрації.

Доцільно вбачати, що державне управління в Україні переживає заключний етап трансформації, який визначається впливом демократичних змін та модернізацією управлінських практик, але поки що не вистачає фактичних змін для повноцінного функціонування сучасної публічної адміністрації відповідно до європейських стандартів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Руденко О. М. Формування сучасної парадигми державного управління: історико-типологічний аспект. Аналітика і влада: журн. експерт.-аналіт. матеріалів і наук. пр.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Ін-т проблем держ. упр. та місц. самоврядування. Київ : НАДУ, 2012. № 6. С. 79–84.
2. Бобровська О. Ю., Антонова О. В. Практично орієнтована парадигма державного управління в процесах соціально-економічного розвитку України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*: електронне наукове фахове видання. 2020. № 3. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/3_2020/6.pdf.
3. Оксін В. Ю. Місцевий розвиток в Україні: теорія та практика публічного адміністрування: монографія. Київ: ФОП Чалчинська Н. В., 2020. 428 с.
4. Даниленко А.О. Засади публічного адміністрування в Україні: дис. ... доктора філософії 081 «Право». Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2020. 215 с.
5. Методи сучасної теорії управління: Навч. посіб. А.П. Ладанюк, В. Д. Кишенько, Н. М. Луцька, В. В. Іващук. К., НУХТ, 2010. 196 с.
6. Солових В.П. Політико-адміністративні відносини в контексті сучасної державно-управлінської парадигми: дис. ... д-ра юрид. наук : 25.00.01. Національна академія державного управління при Президентові України. Харків, 2012. 386 с.
7. Галіцина Н. Основні теорії, школи та моделі публічного адміністрування: лекція з дисципліни «Правове забезпечення теорії публічного адміністрування». *Запорізький національний університет*. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/656175/mod_resource/content/2/%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%202.pdf
8. Історія публічного управління в античній Греції. *Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій*, 2023. URL: https://duikt.edu.ua/ua/news-1-0-11168-maybutniy-upravlinec-povinen-ce-znati-istoriya-publichnogo-upravlinnya-v-antichniy-grecii?lang=ua&act=view&page=1&category=0&id=11168&sys_link=maybutniy-upravlinec-povinen-ce-znati-istoriya-publichnogo-upravlinnya-v-antichniy-grecii
9. Публічне управління та адміністрування : навчальний посібник. А.О. Дегтяр, О.А. Дегтяр, Х.І. Калашнікова, М.К. Гнатенко. Харків : НАУ «ХАІ», 2021. 128 с.
10. Державне управління: підручник: у 2-х т. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. К.; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
11. Бойко О. В., Воронкова В.Г., Фурсін О.О. Концептуальна парадигма публічного управління та адміністрування: теоретико-методологічні засади. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 70. С. 151–163.
12. Пухал О. Г., Гомоляко О. В. Публічна та державна політика: єдність та відмінності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 24. С. 106–112.
13. Мельник Р. С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 304 с.
14. Стукан Т. М. Публічна влада: характеристика, ознаки та форма прояву. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 4. С. 37–41.
15. Босак О. З. Публічне управління як нова модель управління у державному секторі. *Державне управління: теорія та практика* : Збірник наукових праць. Харків : Вид-во «Магістр», 2010. № 2.
16. Public administration: Max Weber. *BRITANNICA*, 2023. URL: <https://www.britannica.com/topic/public-administration>
17. Курінний С. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ : Б. в., 2004. 428 с.
18. Таран Є. І. Співвідношення понять «державне управління», «публічне адміністрування» та «публічне управління» у трансформаційних процесах України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2020. Том 31 (70). № 2. С. 33–37.

19. Семенчук Т. Сутність категорії «публічне адміністрування» та передумови її формування. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. Вип. 42. С. 385–390.
20. Жукова Є. О. Публічне адміністрування та державне управління: особливості співвідношення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 137–140.
21. Бінько І. Публічне управління і публічне адміністрування: співвідношення понять. *Вісник АПСВТ*. 2020. № 3–4. С. 41–47.
22. Михайлова О. Г. Комунікації у публічному управлінні та адмініструванні: стратегічний аспект: дис. ... доктора філософії 281 «Публічне управління та адміністрування». Державний податковий університет, Міністерство фінансів України. Ірпінь, 2023. 249 с.